



BANKŲ APKLAUSOS DĖL SKOLINIMO SĄLYGŲ IR NEFINANSINIŲ ĮMONIŲ APKLAUSOS DĖL VEIKLOS FINANSAVIMO APŽVALGA

2011 m. balandžio mėn.

APKLAUSŲ REZULTATŲ SANTRAUKA

- Pastarąjį pusmetį bankai pirmą kartą nuo 2006 m. pradžios sušvelnino skolinimo sąlygas. Didžiausią įtaką skolinimo sąlygoms darė sumažėjusios paskolų palūkanų maržos, administraciniai mokesčiai, apribojimai, keliami paskolos ar kredito linijos dydžiui bei paskolos ir užstato santykiui;
- Gerėjantys makroekonominiai lūkesčiai bei didėjanti konkurencija kreditavimo rinkoje buvo pagrindiniai bankų kreditavimo politikos švelninimą skatinę veiksniai. Tiesa, spartesnį skolinimo sąlygų lengvinimą riboja nemažėjanti atskirų verslo sektorių (nekilnojamojo turto, statybos, viešbučių ir restoranų) veiklos rizika;
- Egzistuoja atotrūkis tarp bankų ir įmonių prognozuojamos skolinimosi paklausos – bankai tikisi spartaus paklausos augimo, o įmonės didžiąją dalį veiklos išlaidų toliau ketina finansuoti vidiniais finansiniais ištekliais;
- Beveik pusė visų įmonių, kurios 2010 m. siekė pasiskolinti, prašymai buvo visiškai patenkinti. Svarbiausios nevisiškai patenkintų prašymų priežastys buvo prastai įvertinta įmonių finansinė būklė, per didelis įmonių įsiskolinimo lygis ir išliekanti ekonominės aplinkos rizika;
- Antrąjį pusmetį iš eilės didėjusią skolinimosi paklausą daugiausia lėmė gerėjančios būsto rinkos perspektyvos, didėjantis vartotojų pasitikėjimas, augantis įmonių poreikis finansuoti įsigyjamas atsargas, apyvartinį kapitalą ir kapitalines investicijas;
- Per ateinančią pusmetį (iki 2011 m. spalio mėn.) dauguma bankų toliau planuoja nuosaikiai švelninti skolinimo sąlygas ir tikisi gana sparčiai didėjančios skolinimosi paklausos. Pagal apklausos rezultatus, suteiktų paskolų portfelis bendrąja verte¹ šiais metais turėtų padidėti 4–5 procentais;
- Šiek tiek daugiau kaip pusė apklausoje dalyvavusių bankų (53 %) prognozuoja, kad per ateinančius 12 mėn. nekilnojamojo turto kainos nesikeis, kita dalis bankų nurodė, kad kaina pakils iki 10 procentų, 61 procentas bankų mano, kad sąstingis Lietuvos nekilnojamojo turto rinkoje turėtų baigtis iki 2012 m. pradžios;
- Reikli bankų skolinimo politika nėra esminis įmonių veiklą ribojantys veiksnys. Labiausiai įmonių veiklą 2010 m. varžė klientų trūkumas, šių metų pirmąjį pusmetį didžiausią susirūpinimą įmonėms kelia didėjančios gamybos sąnaudos ir tinkamų darbuotojų stoka.

¹ Paskolų portfelis prieš paskolų vertės sumažėjimą.



I. Apklausų tikslai, sudarymo metodai ir principai

Komercinių bankų bei užsienio bankų filialų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir nefinansinių įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo atliekamos du kartus per metus norint gauti informacijos apie finansų institucijų taikomas su palūkanomis nesusijusias paskolų sąlygas, skolinimosi sąnaudas ir rinkos lūkesčius bei įvertinti nefinansinių įmonių paklausą finansiniams ištekliams, skolinimosi iš kredito įstaigų pokyčius ir skolinimo sąlygų kaitą. Šiais metais pirmą kartą atlikta nefinansinių įmonių apklausa. Bankų bei įmonių apklausos atliktos 2011 m. vasario–balandžio mėn., atsakymai gauti iš aštuonių komercinių bankų ir keturių užsienio bankų filialų (toliau – bankai) ir penkių šimtų Lietuvoje veikiančių įmonių.

Vadovaujantis pozicijas užimančių bankų darbuotojų buvo prašoma atsakyti, kaip nuo 2010 m. spalio pabaigos iki 2011 m. balandžio pabaigos² pasikeitė bankų nustatytos skolinimo namų ūkiams ir nefinansinėms įmonėms sąlygos. Respondentų buvo prašoma, kad, atsakydami į klausimus apie galimą situaciją ateityje, jie įvertintų per artimiausią pusmetį (2011 m. balandžio–spalio mėn.) galimus skolinimo sąlygų pokyčius. Šioje bankų skolinimo sąlygų apžvalgoje pateikta respondentų apibendrinta nuomonė ir ji nebūtinai parodo oficialią bankų, taip pat ir Lietuvos banko ar jo tarnautojų poziciją bei vertinimus. Apibendrinant nuomones ir skaičiuojant vieną ar kitą atsakymo variantą pasirinkusių bankų dalį, atskirų bankų atsakymai buvo traktuojami vienodai, nepaisant jų užimamos rinkos dalies.

Lietuvos banko užsakymu atliktos nefinansinių įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo metu telefonu (CATI) buvo apklausti įmonių, suskirstytų pagal veiklos srities ir registracijos vietovės kvotas (atsižvelgus į sukurtą pridėtinę vertę), vadovai arba finansininkai.

1 lentelė. *Apklausoje dalyvavusių nefinansinių įmonių skaičius pagal veiklos sritį ir registracijos vietovę*

| Apskritis | Pramonė | Statyba | Prekyba | Paslaugos | Iš viso |
|--------------|---------|---------|---------|-----------|---------|
| Alytaus | 2 | 1 | 6 | 10 | 19 |
| Kauno | 9 | 13 | 27 | 53 | 102 |
| Klaipėdos | 5 | 6 | 15 | 36 | 62 |
| Marijampolės | 3 | 1 | 4 | 10 | 18 |
| Panevėžio | 4 | 2 | 10 | 20 | 36 |
| Šiaulių | 5 | 3 | 9 | 22 | 39 |
| Tauragės | 1 | 1 | 3 | 7 | 12 |
| Telšių | 2 | 2 | 6 | 9 | 19 |
| Utenos | 2 | 1 | 4 | 9 | 16 |
| Vilniaus | 14 | 16 | 49 | 98 | 177 |
| Iš viso | 47 | 46 | 133 | 274 | 500 |

Apklausos klausimai suskirstyti į keturias grupes: pirmą grupę – nefinansinės įmonės demografinės savybės ir pagrindinių finansinių rodiklių kaita, antrą grupę – veiklos finansavimas ir jo šaltiniai, trečią grupę – skolinimasis iš kredito institucijų ir ketvirtą grupę – įmonės ir kreditoriaus santykiai. Interpretuojant gautus apklausos rezultatus, būtina atsižvelgti į statistinės paklaidos tikimybę, kuri visada galima atliekant atrankinius kiekybinius tyrimus.

² Šis laikotarpis apima šešis mėnesius, todėl toliau šioje apžvalgoje jis įvardijamas kaip pusmetis.



Procentų skirtumas apibrėžiamas kaip bankų, atsakusių, kad skolinimo sąlygos griežtinamos (didėja paklausa), procento ir bankų, atsakusių, kad skolinimo sąlygos švelninamos (mažėja paklausa), procento skirtumas. Teigiamas procentų skirtumas reiškia, kad dauguma bankų sugriežtino paskolų sąlygas, neigiamas (su minuso ženklu) – kad sušvelnino. Analogiškai procentų skirtumas interpretuojamas apskaičiuojant paklausos pokyčius: teigiamas procentų skirtumas reiškia, kad paklausa padidėjo, neigiamas – kad sumažėjo. Terminas „sugriežtėjo“ reiškia bankų, griežtinusių skolinimo sąlygas, ir bankų, švelninusių skolinimo sąlygas, procentų skirtumą.



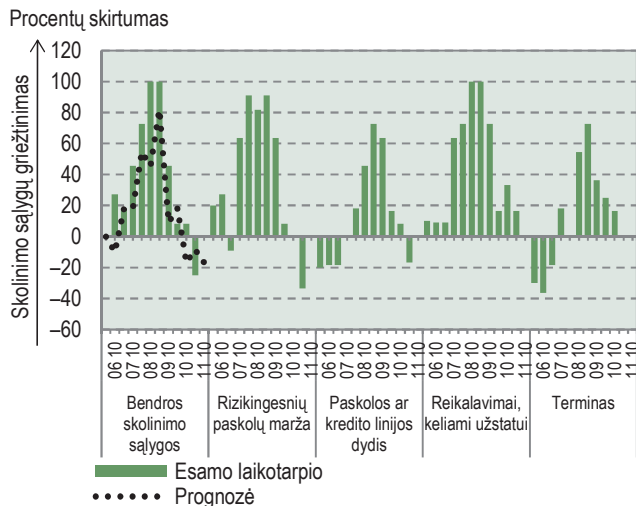
II. Bankų apklausa dėl skolinimo sąlygų

II.1. Bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų rezultatų apibendrinimas

Skolinimo įmonėms pasiūla. Apklausos rezultatai rodo, kad pastarąjį pusmetį bankai pirmą kartą nuo 2006 m. pradžios sušvelnino bendras skolinimo sąlygas, taikomas įmonėms. Skolinimo sąlygos tapo vienodai palankesnės tiek smulkiam ir vidutiniam verslui, tiek didelėms įmonėms. Tiesa, pastarosioms taikomi kreditavimo standartai švelnesni tapo jau antrąjį pusmetį iš eilės. Pastarąjį pusmetį bankai truputį palengvino trumpalaikių paskolų skolinimo sąlygas, o ilgalaikių paskolų sąlygų nekeitė. Palankesnėms skolinimo sąlygoms didžiausią įtaką darė sumažėjusios vidutinių ir rizikingesnių paskolų palūkanų maržos bei sumenkę kiti su skolinimu susiję administraciniai mokesčiai ir sumažėję apribojimai, keliami paskolos ar kredito linijos dydžiu. Pagrindiniai bankų kreditavimo politikos švelninimą skatinę veiksniai buvo gerėjantys lūkesčiai dėl įmonių veiklos perspektyvų, didėjanti bankų ir kitų nebankinių institucijų konkurencija kreditavimo rinkoje bei mažėjanti užstato rizika. Tiesa, spartesnį skolinimo sąlygų lengvinimą ribojo nemažėjanti atskirų verslo sektorių (nekilnojamojo turto, statybos, viešbučių ir restoranų) veiklos rizika, bankų siekis palaikyti gerą likvidumo būklę ir finansavimo suvaržymai. Per ateinantį pusmetį (iki 2011 m. spalio mėn.) dauguma bankų toliau planuoja šiek tiek švelninti skolinimo įmonėms sąlygas (žr. 1 pav.).

Įmonių skolinimosi paklausa. Apklausos respondentai teigė, kad įmonių skolinimosi paklausa didėjo antrąjį pusmetį iš eilės. Tai daugiausia lėmė didėjantis poreikis finansuoti įsigyjamas atsargas, apyvartinį kapitalą ir augantis kapitalinių investicijų poreikis. Paskolų ir įmonių kredito linijų poreikį mažino gerėjančios galimybės finansuoti veiklą vidiniais finansiniais ištekliais bei mažėjantis skolų restruktūrizavimo poreikis. Per ateinantį pusmetį dauguma bankų tikisi, kad įmonių skolinimosi paklausa ir toliau didės (žr. 2 pav.).

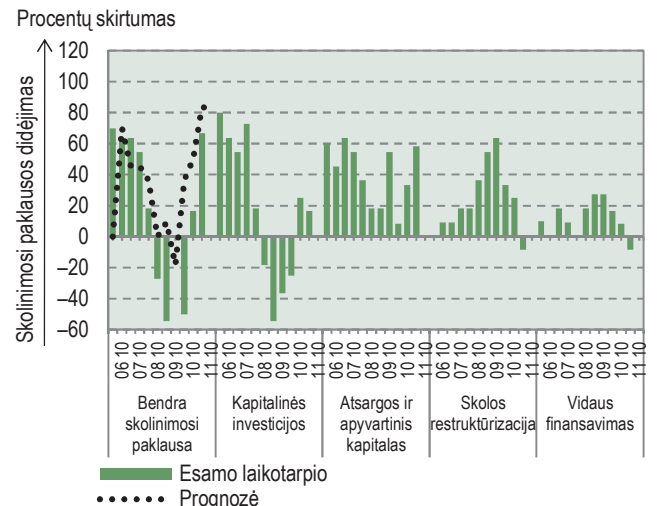
1 pav. Skolinimo įmonėms pasiūlos pokyčiai



Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

Pastaba: procentų skirtumas 1 pav. apibrėžiamas kaip bankų, atsakiusių, kad skolinimo sąlygos „labai sugriežtėjo“ ir „šiek tiek sugriežtėjo“, procento ir bankų, atsakiusių, kad skolinimo sąlygos „šiek tiek sušvelnėjo“ ir „labai sušvelnėjo“, procento skirtumas. Procentų skirtumas 2 pav. apibrėžiamas kaip bankų, atsakiusių, kad paklausa „labai padidėjo“ ir „šiek tiek padidėjo“, procento ir bankų, atsakiusių, kad paklausa „šiek tiek sumažėjo“ ir „labai sumažėjo“, procento skirtumas.

2 pav. Įmonių skolinimosi paklausos pokyčiai



Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

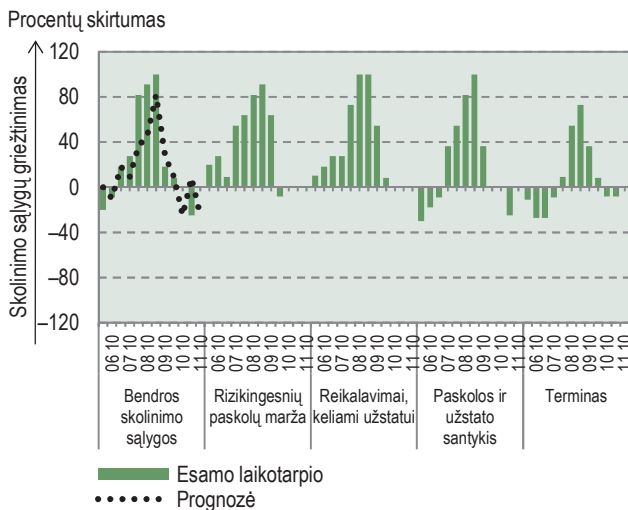
Paskolų būstui įsigyti pasiūla. Remiantis apklausos rezultatais, pastarąjį pusmetį bankai taip pat pirmą kartą nuo 2006 m. pradžios sušvelnino paskolų būstui įsigyti bendras skolinimo sąlygas. Bankai labiausiai švelnino reikalavimus, keliamus paskolos ir užstato santykiui, paskolos terminui, bei mažino vidutinės rizikos paskolų palūkanų maržas. Tiesa, praėjusį pusmetį



bankai šiek tiek pakėlė su paskolų teikimu susijusius administracinius mokesčius. Pagrindiniai palankesnę bankų kreditavimo politiką lėmę veiksniai buvo optimistiškesnės būsto rinkos perspektyvos, gerėjantys bendri makroekonominiai lūkesčiai ir didėjanti konkurencija kreditavimo rinkoje. Sparčiau lengvinti skolinimo sąlygas ribojo bankų finansavimo išteklių kainos augimas ir kiti balansiniai suvaržymai. Per ateinantį pusmetį (iki 2011 m. spalio mėn.) didesnė bankų dalis toliau planuoja nuosaikiai švelninti paskolų būstui įsigyti sąlygas (žr. 3 pav.).

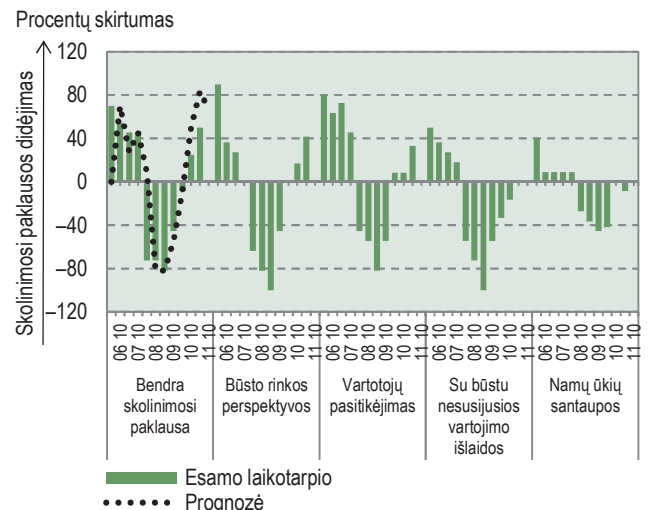
Paskolų būstui įsigyti paklausa. Apklausos rezultatai rodo, kad namų ūkių paskolų būstui įsigyti skolinimosi paklausa, kaip ir įmonių skolinimosi paklausa, sparčiau didėjo antrą pusmetį iš eilės. Aktyvesnę paskolų būstui įsigyti paklausą daugiausia lėmė gerėjančios būsto rinkos perspektyvos ir didėjantis vartotojų pasitikėjimas. Skolinimosi poreikį mažino namų ūkių panaudojamos santaupos būstui įsigyti. Per ateinantį pusmetį dauguma bankų tikisi, kad namų ūkių paskolų būstui įsigyti paklausa ir toliau didės (žr. 4 pav.).

3 pav. Paskolų būstui įsigyti pasiūlos pokyčiai



Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

4 pav. Paskolų būstui įsigyti paklausos pokyčiai



Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

Pastaba: procentų skirtumas 1 pav. apibrėžiamas kaip bankų, atsakusių, kad skolinimo sąlygos „labai sugriežtėjo“ ir „šiek tiek sugriežtėjo“, procento ir bankų, atsakusių, kad skolinimo sąlygos „šiek tiek sušvelnėjo“ ir „labai sušvelnėjo“, procento skirtumas. Procentų skirtumas 2 pav. apibrėžiamas kaip bankų, atsakusių, kad paklausa „labai padidėjo“ ir „šiek tiek padidėjo“, procento ir bankų, atsakusių, kad paklausa „šiek tiek sumažėjo“ ir „labai sumažėjo“, procento skirtumas.

II.2. Bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų papildomų klausimų apžvalga

Siekdamas gauti išsamesnės informacijos apie bankų taikomas finansavimo sąlygas ir nustatyti veiksnius, galinčius daryti įtaką skolinimo sąlygų pokyčiams ateityje, Lietuvos bankas bankų apklausose dėl skolinimo sąlygų respondentams pateikia papildomų klausimų. 2011 m. balandžio mėn. vykdytoje bankų apklausoje dėl skolinimo sąlygų ir toliau buvo skiriama daug dėmesio šalies pagrindinių ekonominės veiklos rūšių įmonių ir namų ūkių finansinei būklei analizuoti. Be to, dalis papildomų klausimų buvo skirta esamai bei prognozuojamai šalies nekilnojamojo turto rinkos padėčiai įvertinti ir paskolų portfelio pokyčių prognozėms pateikti.

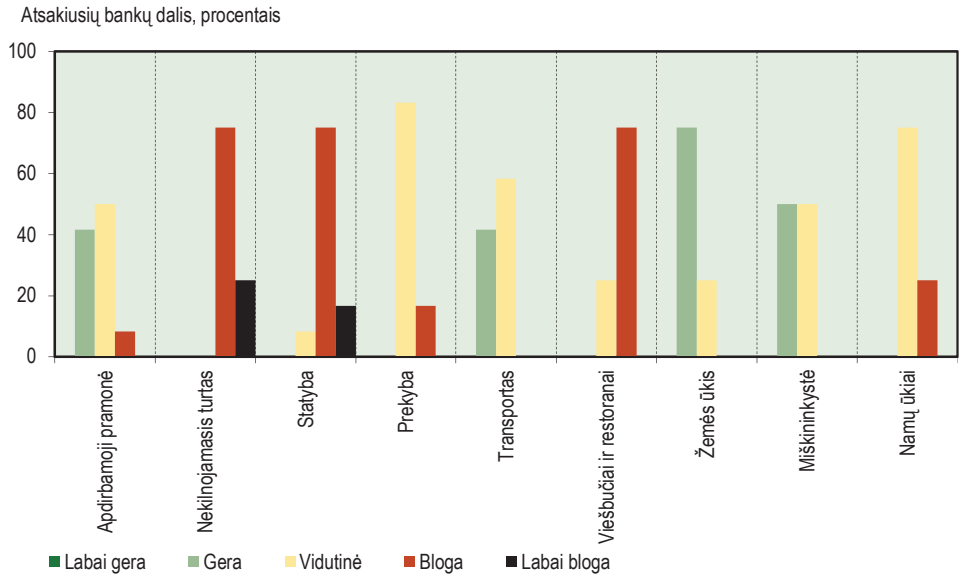
Įmonių ir namų ūkių finansinės būklės bei jos dinamikos vertinimas

Apklausoje dalyvavę bankai buvo paprašyti įvertinti šalies pagrindinių ekonominės veiklos rūšių įmonių ir namų ūkių finansinę padėtį bei jos kaitą. Apklausai buvo pasirinktos didžiausios ekonominės veiklos rūšys: pramonė, nekilnojamasis turtas, statyba, prekyba, transportas, viešbučiai ir restoranai, žemės ūkis ir miškininkystė bei namų ūkiai.



Finansinė būklė. Apklausoje dalyvavę bankai pagrindinių ekonominės veiklos rūšių įmonių ir namų ūkių finansinę būklę vertino šiek tiek geriau negu ankstesnės apklausos metu. Geriausiai iš visų veiklos rūšių, kaip ir praėjusių apklausų metu, buvo vertinamas žemės ūkis ir miškininkystė. Atsargiausiai buvo vertinama nekilnojamojo turto ir statybos veiklos bei viešbučių ir restoranų padėtis. Pažymėtina, kad šios apklausos metu, palyginti su ankstesne apklausa, palankiau vertinta transporto įmonių finansinė būklė.

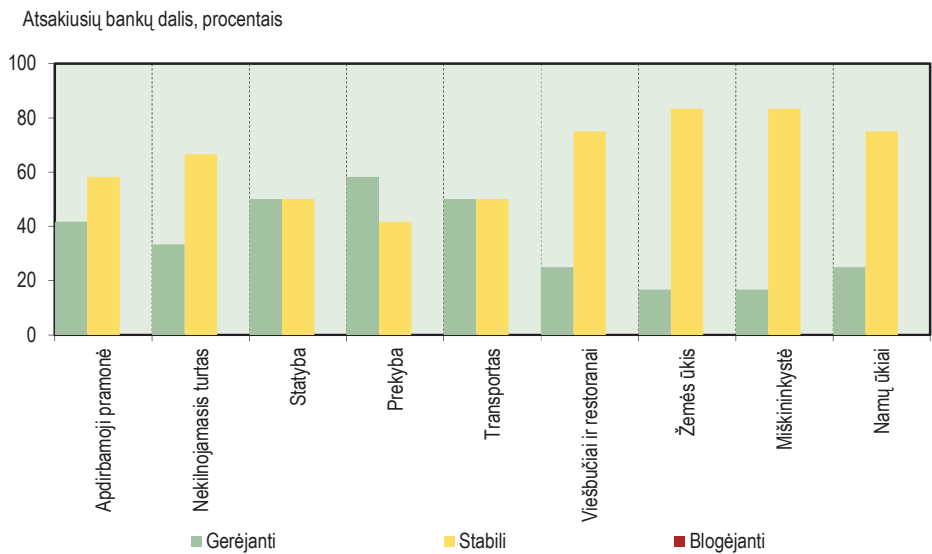
5 pav. Įvairių ekonominės veiklos rūšių įmonių ir namų ūkių finansinės būklės vertinimas



Šaltinis: Bankų apklausa dėl skolinimo sąlygų, 2011m. balandžio mėn.

Finansinės būklės perspektyvos. Šios apklausos metu visi bankai prognozuoja, kad visų pagrindinių ekonominės veiklos rūšių įmonių finansinė padėtis per ateinantį pusmetį gerės arba nesikeis. Palankiausiai vertinamos prekybos, transporto, statybos ir apdirbamosios pramonės įmonių ateities perspektyvos. Šį pusmetį, palyginti su praėjusiu, bankai šiek tiek palankiau vertino ir namų ūkių finansinės būklės ateities raidą (žr. 6 pav.).

6 pav. Įmonių ir namų ūkių finansinės būklės perspektyvos vertinimas

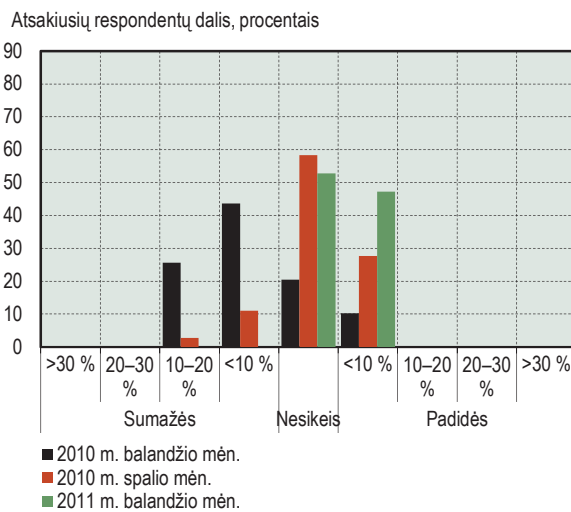


Šaltinis: Bankų apklausa dėl skolinimo sąlygų, 2011m. balandžio mėn.

**Šalies nekilnojamojo turto rinkos perspektyvos**

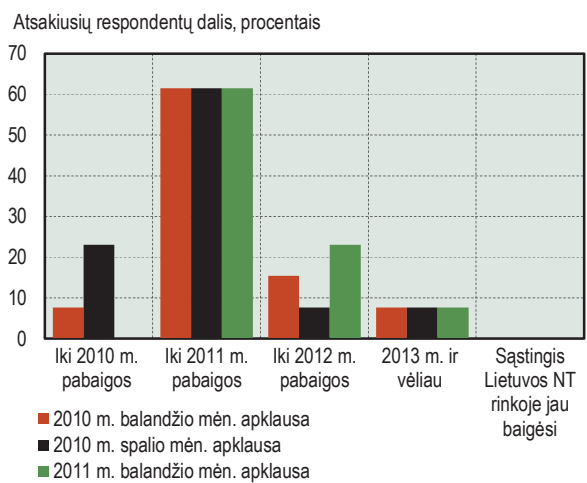
Lūkesčiai dėl nekilnojamojo turto kainų pokyčių. Šiek tiek daugiau kaip pusė apklausoje dalyvavusių bankų (53 %) prognozuoja, kad per ateinančius 12 mėn. nekilnojamojo turto kainos reikšmingai nesikeis, nors kita dalis bankų nurodė, kad kaina pakils iki 10 procentų (žr. 7 pav.). Palyginti su 2010 m. spalio mėn. apklausos rezultatais, bankai optimistiškiau vertina nekilnojamojo turto rinkos perspektyvas. Daugiau kaip pusė bankų (61 %) mano, kad sąstingis Lietuvos nekilnojamojo turto rinkoje turėtų baigtis iki 2011 m. pabaigos. Palyginti su praėjusios apklausos rezultatais, šiek tiek padaugėjo respondentų, besitikinčių sąstingio pabaigos 2012 m. pabaigoje (žr. 7 pav.).

7 pav. *Nekilnojamojo turto kainos pokyčių per būsimus 12 mėn. lūkesčiai*



Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų.

8 pav. *Sąstingio Lietuvos nekilnojamojo turto rinkoje trukmės lūkesčiai*



Šaltinis: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų.
Pastaba: NT – nekilnojamasis turtas.

Kreditavimo sąlygos ir paskolų portfelio raida

Paskolų suteikimas. Dauguma atsakymus pateikusių bankų nurodė, kad praėjusį pusmetį atsargiausiai kreditavo nekilnojamojo turto, statybos bei viešbučių ir restoranų ekonomines veiklas. Kaip pagrindinę priežastį tokiam atsargumui daugelis bankų nurodė neapibrėžtas minėtų ekonominių veiklų perspektyvas. Kitoms ekonominėms veikloms, kaip ir ankstesnių apklausų metu, bankai teigė iš esmės netaikę jokių papildomų finansavimo apribojimų. Jie nurodė, kad 2010 m. antrąjį pusmetį, suteikiant paskolą būstui įsigyti vidutinės rizikos klientui, ir toliau buvo taikomas maksimalus 70–80 procentų paskolos ir užstato santykis, atitinkantis geros praktikos bankų rizikos vertinimą. Tiesa, šiais metais kai kurie bankai planuoja didinti šią ribą iki 90 procentų.

Paskolų portfelio pokytis 2011 ir 2012 m. Apibendrinat apklausos rezultatus, pažymėtina, kad suteiktų paskolų portfelis bendraja verte šiais metais turėtų padidėti 4–5 procentais. Dauguma (67 %) apklausoje dalyvavusių bankų nurodė, kad 2011 m. pabaigoje jų suteiktų paskolų portfelis bus didesnis negu metų pradžioje. Bankų teigimu, didžiausią įtaką portfelio augimui turėtų daryti aktyvesnis įmonių kreditavimas. Vertindami 2012 m. paskolų portfelio kaitą, respondentai tikisi, kad paskolų portfelis kitais metais didės sparčiau negu šiemet. Tai daugiausia turėtų nulemti vėlgi padidėjęs paskolų privačioms įmonėms portfeliui. Paskolos būstui įsigyti ir fiziniams asmenims suteiktos paskolos taip pat turės teigiamą, tačiau truputį mažesnę įtaką bendram paskolų portfelio augimui.



III. Nefinansinių įmonių apklausa dėl veiklos finansavimo

III.1. Apklausos rezultatų apibendrinimas

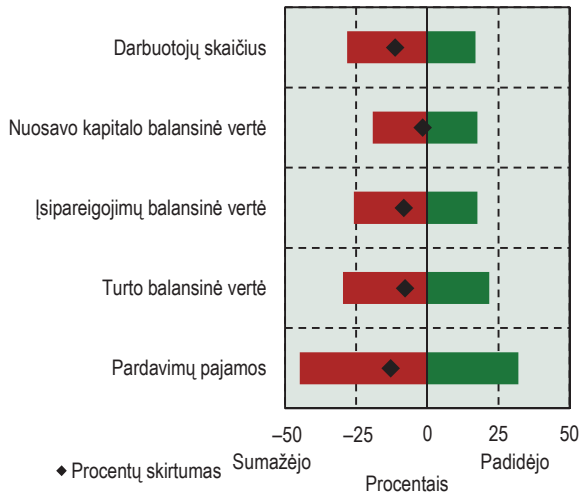
Plėtra ir skolinimosi paklausa. Apklausos rezultatai rodo, kad didžiąją dalį verslo finansinių poreikių nefinansinės įmonės tenkina iš vidinių finansavimo šaltinių ir ateityje iš esmės verslo finansavimo struktūros neketina keisti, o 2011 m. pirmąjį pusmetį numačiusios tai daryti sieks intensyviau naudoti bankų teikiamas paskolas. Minėtu laikotarpiu daugiau negu ketvirtadalis respondentų planuoja verslo plėtrą, tačiau dėl to paklausa iš išorės pritraukiamiems veiklos finansavimo šaltiniams padidės nedaug, nes du trečdaliai įmonių verslo plėtrą finansuos pasinaudodamos vidiniais finansavimo ištekliais.

Bendradarbiavimas su kredito įstaigomis. Mažiau negu trečdalis apklaustų nefinansinių įmonių 2010 m. naudojo kredito įstaigų teikiamomis paslaugomis, t. y. skolinosi piniginius išteklius savo veiklos reikmėms (paskolos ir lizingas buvo populiariausios paslaugos). Beveik pusei visų įmonių, kurios per praėjusius metus kreipėsi į kredito įstaigas siekdamos pasiskolinti ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas, prašymai buvo visiškai patenkinti, o penktadalis prašymų – atmesti. Jie nebuvo visiškai patenkinti dėl prastai įvertintos įmonių finansinės būklės, bendros ekonominės aplinkos ir jau turimų įmonių įsipareigojimų. Remiantis apklausos rezultatais, 2011 m. pirmąjį pusmetį kredito įstaigų teikiamų paslaugų paklausa mažai keisis, nes du trečdaliai nefinansinių įmonių neturės poreikio skolintis arba jį sumažės. Pažymėtina, kad apklausos respondentų paprašius nurodyti svarbiausias veiklos problemas, su kuriomis jie susidūrė 2010 m. ir 2011 m. pirmąjį pusmetį, finansavimo šaltinių trūkumas buvo įvardytas kaip vienas iš mažiausių poveikį turėjusių sunkumų (žr. 10 pav.).

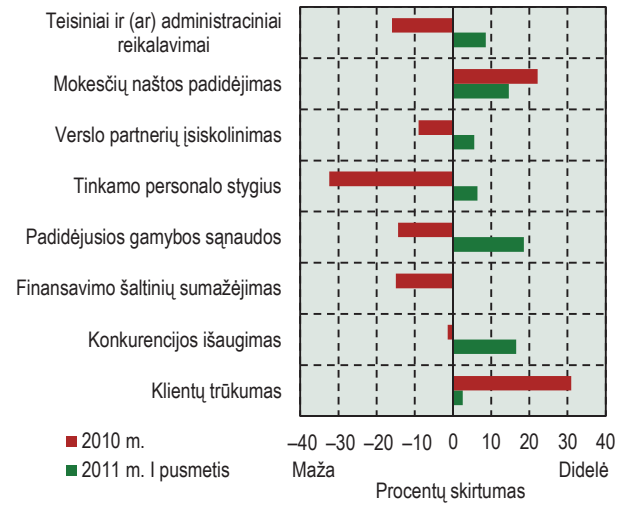
Skolinimo sąlygų pokyčiai. Didesnė dalis nefinansinių įmonių teigė, kad 2010 m. kredito įstaigos taikė mažesnes palūkanų normas negu 2009 m. (mažiausias palūkanų normas už prisiimtus finansinius įsipareigojimus mokėjo pramonės įmonės). Kita vertus, praėjusiais metais įmonėms bankai taikė griežtesnius įkeičiamo turto reikalavimus negu 2009 m.

III.2. Nefinansinių įmonių demografinės savybės ir verslo tendencijos

Didžiąją respondentų dalį, įvertinus pagal darbuotojų skaičių, sudaro smulkaus ir vidutinio verslo (iki 250 darbuotojų) įmonės, kurių vidutinis veiklos laikotarpis apklausos metu sudarė apie 12 metų. 2010 m., palyginti su 2009 m., didesnė dalis apklaustų įmonių deklaravo sumažėjusias pardavimų pajamas, palyginti su tomis, kurios nurodė jas padidinusios. Taip pat 11,2 procentinio punkto daugiau respondentų sumažino darbuotojų skaičių negu jį padidino. Minėtu laikotarpiu pelną gavusių įmonių dalis padidėjo, o geresnius galutinius veiklos rezultatus nurodė labiau į eksportą orientuotos įmonės (remiantis apklausos duomenimis, 12,4 % įmonių pardavimų tenka užsienio rinkoms). Didžiausi sunkumai, su kuriais įmonės susidūrė 2010 m., buvo klientų trūkumas, padidėjusi mokesčių našta ir konkurencija. Mažiausiai įmonių veiklą minėtu laikotarpiu trikdė tinkamo personalo stygius, esami teisiniai ir (ar) administraciniai reikalavimai ir finansavimo šaltinių sumažėjimas. Apklaustos įmonės tikisi, kad padidėjusios gamybos sąnaudos, konkurencija ir mokesčių našta bus didžiausi sunkumai, su kuriais įmonės susidurs 2011 m. pirmąjį pusmetį, o finansavimo šaltinių mažėjimo, klientų trūkumo ar verslo partnerių įsiskolinimo keliami grėsmė bus nedidelė.

*9 pav. Nefinansinių įmonių pagrindinių finansinių rodiklių ir darbuotojų skaičiaus kaita 2010 m., palyginti su 2009 m.*

Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

10 pav. Sunkumų, su kuriais susidūrė nefinansinės įmonės 2010 m., reikšmė ir jų kaita 2011 m. pirmąjį pusmetį

Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

Remiantis apklausos duomenimis, 2010 m., palyginti su 2009 m., daugiausia sumažėjo statybos ir paslaugų ekonominių veiklų pardavimo pajamos. Minėtu laikotarpiu darbuotojų skaičius daugiausia sumažėjo statybos ir pramonės ekonominėse veiklose. Pagal apklausos duomenis, 2009 m. didžiausia dalis (63,0 %) pelningai dirbusių įmonių buvo statybų ekonominėje veikloje, o 2010 m. šios verslo šakos pelningai veikusių įmonių dalis sumažėjo dešimtadaliu, kitų ekonominių veiklų pelningai dirbančių įmonių (itin pramonės) dalis didėjo. Geresnius pramonės įmonių veiklos rezultatus galima sieti su didėjančiu eksportu, nes 23,0 procento pardavimų pajamų (daugiausia, palyginti su kitomis ekonominėmis veiklomis) yra iš užsienio rinkų gautos pajamos.

Sunkumai, su kuriais susidūrė atskirų ekonominių veiklų įmonės 2010 m. ir kurie darys svairią įtaką jų veiklai 2011 m. pirmąjį pusmetį, buvo nevienodi. Pramonės įmonėms didžiausią susirūpinimą 2010 m. kėlė padidėjusi mokesčių našta, o mažiausias sunkumas, su kuriuo susidūrė šios įmonės, buvo sumažėję finansavimo šaltiniai. Šis sunkumas mažiausią susirūpinimą pramonės įmonėms kels ir 2011 m. pirmąjį pusmetį, o daugiausia šios įmonės nerimauja dėl padidėjusių gamybos sąnaudų. Statybos, prekybos ir paslaugų ekonominių veiklų įmonėms didžiausią susirūpinimą 2010 m. kėlė klientų trūkumas, o mažiausia problema buvo tinkamo personalo stygius. Tačiau 2011 m. pirmąjį pusmetį sunkumai, kurie darys didžiausią įtaką minėtų ekonominių veiklų įmonėms, yra nevienodi. Tinkamo personalo stygius, padidėjusios gamybos sąnaudos ir konkurencija bus didžiausi, o klientų trūkumas, tinkamo personalo stygius ir mažėjantys finansavimo šaltiniai bus mažiausi statybos, prekybos ir paslaugų ekonominių veiklų įmonių sunkumai.

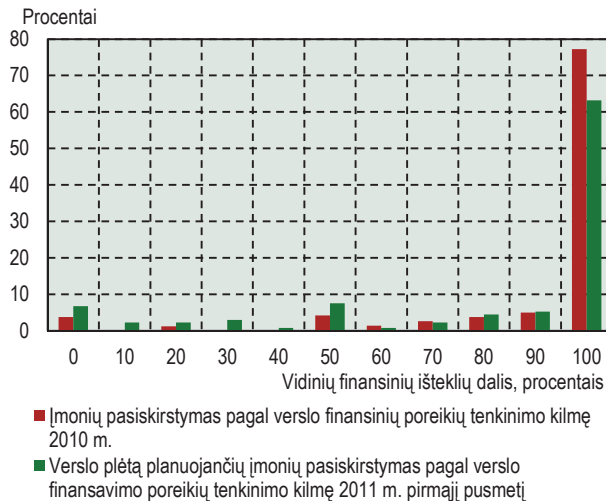
III.3. Nefinansinių įmonių veiklos finansavimas ir jo šaltiniai

2010 m. trys ketvirtadaliai apklaustų nefinansinių įmonių visus verslo finansinius poreikius tenkino iš vidinių finansavimo šaltinių, o 3,8 procento respondentų verslą finansavo pritraukdami vien išorinius finansavimo šaltinius. Remiantis apklausos duomenimis, dešimtadalis verslo finansinių poreikių minėtu laikotarpiu buvo tenkinama pasinaudojant išoriniais finansavimo šaltiniais. Populiariausi iš jų buvo lizingas, išperkamoji nuoma, faktoringas (naudojosi 19,0 % apklaustų įmonių), bankų paskolos (16,8 %), sąskaitos pereinimo ir kredito linijos (13,8 %). 2011 m. pirmąjį pusmetį tik nedidelė dalis įmonių (23 iš 500 apklaustų) ketina keisti veiklos finansavimo šaltinius, o didžiausia jų dalis pradės skolintis ar didins skolinimąsi iš bankų. Minėtu



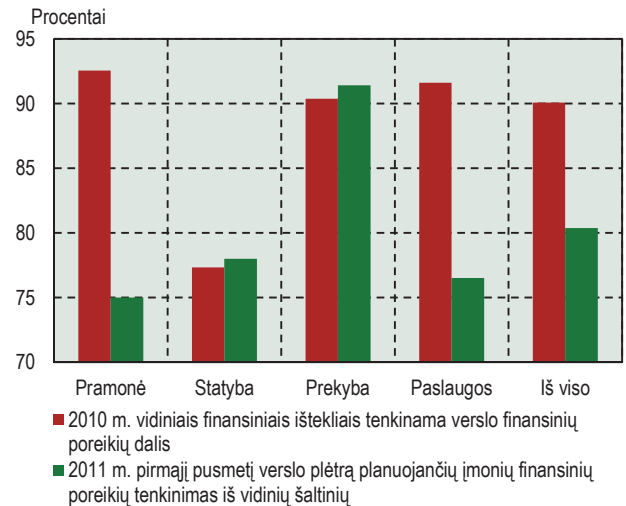
laikotarpiu optimistiškai savo veiklą planuoja ir verslo plėtrą numato daugiau negu ketvirtadalis apklaustų nefinansinių įmonių. Penktadalį planuojamos verslo plėtros respondentai finansuos pasinaudodami išoriniais finansiniais ištekliais, o tai yra du kartus daugiau negu 2010 m.

11 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal verslo finansavimo struktūrą



Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

12 pav. Vidiniais finansiniais ištekliais tenkinama verslo finansinių poreikių dalis



Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

2010 m. didžiausia verslo finansinių poreikių dalis, tenkinama iš išorinių finansavimo šaltinių, buvo statybos ekonominės veiklos įmonėse (22,7%), o kitų ekonominių veiklų įmonės daugiau kaip 90 procentų verslo finansinių poreikių tenkino pasinaudodamos vidiniais šaltiniais. Tarp visų apklaustų įmonių populiariausi išorės veiklos finansavimo šaltiniai buvo lizingas, išperkamoji nuoma, faktoringas ir bankų paskolos, o pramonės ir prekybos įmonės iš kitų ekonominių veiklų įmonių išsiskyrė palyginti aktyviu Europos Sąjungos fondų įsisavinimu. Palyginti su kitomis ekonominių veiklų įmonėmis, 2011 m. pirmąjį pusmetį daugiausia pakeisti veiklos finansavimo šaltinius yra numačiusios statybos įmonės. Jos aktyviau skolinsis iš bankų. Beveik pusė pramonės įmonių minėtu laikotarpiu planuoja verslo plėtrą, kurios ketvirtadalį sieks finansuoti pritraukdamos išorinius finansavimo šaltinius. Statybos, prekybos ir paslaugų ekonominių veiklų įmonės yra nusiteikusios pesimistiškiau, ketvirtadalis jų 2011 m. pirmąjį pusmetį planuoja verslo plėtrą, kurią (išskyrus prekybos įmones) sieks aktyviau finansuoti iš išorės pritrauktomis lėšomis.

III.4. Skolinimosi iš kredito įstaigų vertinimas

Kad 2010 m. nebendradarbiavo, neketino naudotis ir nesinaudojo kredito įstaigų³ teikiamomis paslaugomis, nurodė 71,2 procento apklausoje dalyvavusių įmonių. Beveik trys ketvirtadaliai įmonių, kurios naudojos kredito įstaigų teikiamomis paslaugomis, turimus įsipareigojimus kredito įstaigoms yra užtikrinusios turto įkeitimu ar garantijomis. Už paskutinius priimtus finansinius įsipareigojimus iš kredito įstaigų apklaustos nefinansinės įmonės 2010 m. vidutiniškai mokėjo 6,2 procento metinių palūkanų. Daugeliui iš jų tai buvo mažesnės palūkanų normos negu prieš metus.

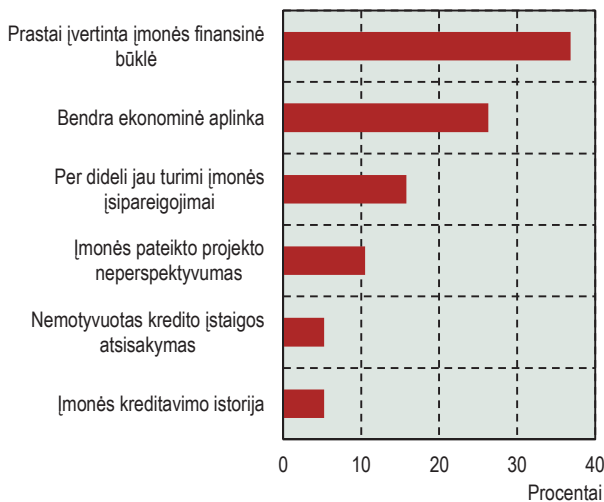
³ Šioje apklausoje kredito įstaigos – tai komerciniai bankai, kredito unijos, lizingo bendrovės, kiti investavimo subjektai, iš kurių nefinansinės įmonės savo veiklos reikmėms skolinasi piniginius išteklius, kuriuos reikia grąžinti.



2010 m., palyginti su 2009 m., 13,9 procento įmonių, bendradarbiavusių su kredito įstaigomis, neturėjo poreikio skolintis. Minėtu laikotarpiu 81,6 procento įmonių poreikis skolintis iš kredito įstaigų sumažėjo, nepakito arba padidėjo, o 37,9 procento iš jų kreipėsi į kredito įstaigas siekdamas pasiskolinti ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas. Iš 47 besikreipusių į kredito įstaigas 23 įmonių prašymai buvo patenkinti ir paskolinta visa nurodyta suma, o 9 prašymai buvo atmesti. Reikšmingiausių įtaką nevisiškam respondentų prašymų patenkinimui ar atmetimui darė prastai įvertinta įmonės finansinė būklė, bendra ekonominė aplinka ir (ar) per dideli jau turimi įmonės įsipareigojimai. Apie trečdalis įmonių, kurios kreipėsi į kredito įstaigas siekdamas pasiskolinti ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas, nurodė, kad sutarčių švelninimo galimybės buvo mažos arba jų nebuvo, ir tik nedidelė dalis (14,0%) paminėjo padidėjusias švelninimo galimybes. Be to, tik nedidelė dalis įmonių (12,8%), kurios kreipėsi į kredito įstaigas, deklaravo padidėjusias naujo skolinimosi galimybes, o dažniausiai kaip kliūtį gauti naują finansavimą nurodė su įkeičiamu kredito įstaigai turtu susijusius reikalavimus.

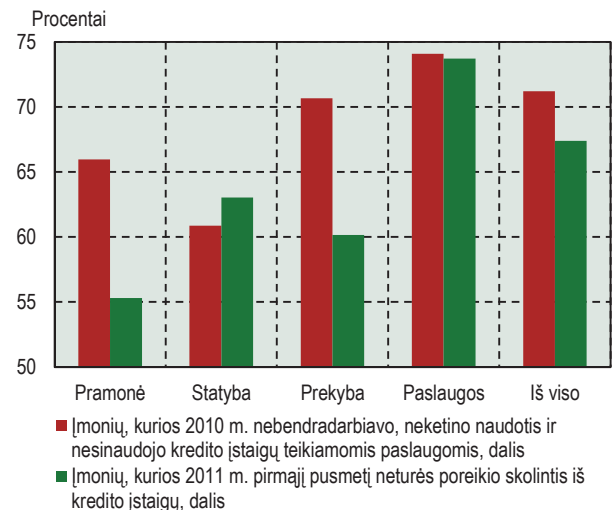
Kad 2011 m. pirmąjį pusmetį poreikio skolintis iš kredito įstaigų neturės, nurodė 67,4 procento, sumažės – 2,4, nepakis – 22,2, padidės – 8,0 procento visų apklaustų nefinansinių įmonių. Skolintas lėšas nefinansinės įmonės daugiausia planuoja panaudoti įrenginiams, žaliavoms ir medžiagoms įsigyti.

13 pav. Prašymų paskolinti ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas netenkinimo ar nevisiško patenkinimo priežastys pagal paminėjimo dažnumą



Šaltiniai: Lietuvos banko užsakyму atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

14 pav. Nefinansinių įmonių naudojimas kreditu įstaigų teikiamomis paslaugomis



Šaltiniai: Lietuvos banko užsakyму atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

2010 m. pasyviausiai su kredito įstaigomis bendradarbiavo ir skolinosi finansinius išteklius savo veiklos reikmėms prekybos bei paslaugų įmonės, o aktyviau tai darė pramonės ir statybos įmonės. Pramonės ir prekybos įmonės aktyviau naudojo trumpalaikes ir ilgalaikes paskolas, kurių didesnę dalis kredito įstaigoms buvo užtikrinta turto įkeitimu (garantijomis) negu statybos ir paslaugų įmonių įsipareigojimai. Pastarosios pirmenybę teikė lizingui. Mažesnę negu vidutinę metinę palūkanų normą už paskutinius priimtus įsipareigojimus kredito įstaigoms 2010 m. mokėjo pramonės ir paslaugų įmonės (atitinkamai 4,8 ir 6,1 %), o prekybos ir statybos įmonių skolinimasis buvo brangesnis (atitinkamai 6,6 ir 7,6 %), nors būtent pastarosioms palūkanų normos per 2010 m. sumažėjo daugiausia. Apklaustos rezultatai parodė, kad jautriausios palūkanų normų kaitai yra paslaugų įmonės, kurių vidutiniškai 7,5 procento sąnaudų sudaro už turimus įsipareigojimus kredito įstaigoms mokamos palūkanų normos (pramonės įmonėse tokia dalis sudaro 4,3 %).

2010 m., palyginti su 2009 m., beveik trečdalis pramonės įmonių, bendradarbiavusių su kredito įstaigomis, neturėjo poreikio skolintis, panašiai tiek pat statybos įmonių nurodė apie sumažėjusį poreikį skolintis, o daugiausia jis padidėjo paslaugų



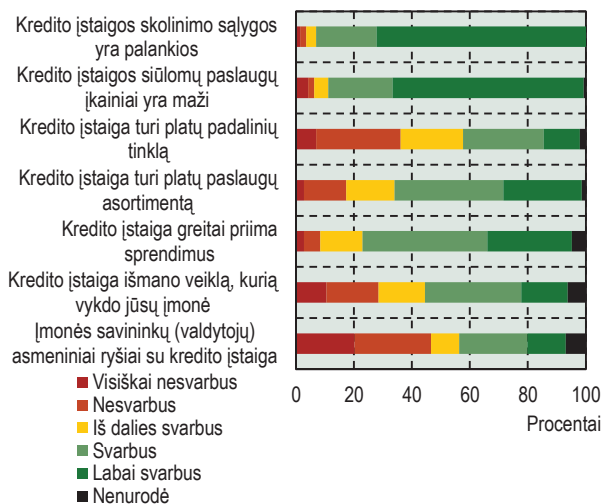
įmonių. Labiausiai kredito įstaigos tenkino pramonės įmonių prašymus, šiek tiek mažiau – paslaugų ir statybos, o mažiausiai prekybos įmonėms dėl prastai įvertintos jų finansinės būklės. Didžioji apklaustų nefinansinių įmonių dalis nurodė, kad naujo skolinimosi ir (ar) esamų įsipareigojimų švelninimo galimybės nepakito arba sumažėjo, o prasčiausiai minėtas galimybes vertino prekybos įmonės.

2011 m. pirmąjį pusmetį daugiausia padidės pramonės ir prekybos įmonių skolinimosi iš kredito įstaigų poreikis, o beveik trys ketvirtadaliai paslaugų įmonių tokio poreikio neturės. Pramonės ir statybos įmonės daugiausia sieks gauti ilgalaikių paskolų, prekybos įmonės – trumpalaikių paskolų, o paslaugų įmonės sieks pasiskolinti ilgesniam negu 1 metų laikotarpiui ir pasinaudoti lizingo paslaugomis. Pramonės ir paslaugų įmonės iš kredito įstaigų gautas finansines lėšas daugiausia naudos įrenginių, mašinų, transporto priemonių remontui ir įsigijimui, o prekybos įmonės daugiausia įsigis žaliavų ir medžiagų, skirtų perparduoti.

III.5. Įmonės ir kreditoriaus santykiai

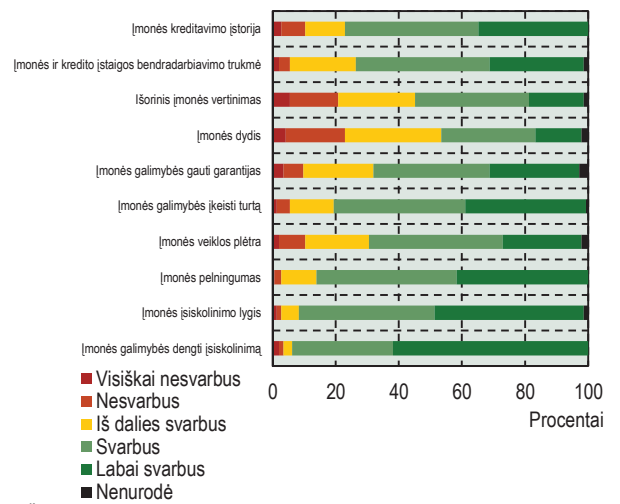
Nefinansinės įmonės su kreditoriais siekia palaikyti ilgalaikius santykius. 2010 m., palyginti su 2009 m., kredito įstaigų, su kuriomis bendradarbiavo nefinansinės įmonės, skaičius iš esmės nesikeitė. Svarbiausi veiksniai, 2010 m. darę reikšmingą įtaką įmonėms pasirenkant konkrečią kredito įstaigą, yra pastarosios siūlomų skolinimo sąlygų palankumas, maži įkainiai, taikomi teikiamoms paslaugoms, ir kredito įstaigų gebėjimas greitai priimti sprendimus. O mažiausiai svarbūs yra įmonės savininkų (valdytojų) asmeniniai ryšiai su kredito įstaiga. Apklaustų verslo atstovų manymu, svarbiausi veiksniai, kurie gali būti reikšmingi kredito įstaigai priimant sprendimą skolinti, yra įmonės galimybės dengti įsiskolinimą, esamas įmonės įsiskolinimo lygis ir įmonės pelningumas. Mažiausiai svarbus veiksnys skolinant įmonei yra jos dydis (užimama rinkos dalis) ir išorinis vertinimas (pvz., suteiktas reitingas).

15 pav. Veiksnių svarba nefinansinėms įmonėms pasirenkant kredito įstaigą



Šaltiniai: Lietuvos banko užsakyму atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

16 pav. Veiksnių svarba kredito įstaigai priimant sprendimą skolinti ir (ar) keisti esamų įsipareigojimų sąlygas



Šaltiniai: Lietuvos banko užsakyму atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko apskaičiavimai.



LIETUVOS BANKAS

APKLAUSA DĖL SKOLINIMO SĄLYGŲ 2011 m. balandžio mėn.

Totorių g. 4, Vilnius. Tel. (8 5) 268 0101; faks. (8 5) 212 4423; el. p. ed@lb.lt; <http://www.lb.lt>

2010 m., palyginti su 2009 m., kredito įstaigų, su kuriomis bendradarbiavo pramonės ir prekybos ekonominių veiklų įmonės, skaičius beveik nepasikeitė, o statybos įmonės mažino bankų ir lizingo bendrovių, su kuriomis bendradarbiavo, skaičių, paslaugų įmonės jį didino. Veiksniai, kuriais vadovaudamasi nefinansinės įmonės priima sprendimus dėl bendradarbiavimo su kredito įstaigomis, yra vienodi tarp skirtingą ekonominę veiklą vykdančių įmonių (žr. 15 pav.), tik statybos įmonėms labai svarbus yra platus kredito įstaigos teikiamų paslaugų asortimentas. Atskirų ekonominių veiklų įmonių vertinimu, veiksniai, kurie svarbūs kredito įstaigai priimant sprendimą skolinti, yra tie patys (žr. 16 pav.), tik statybos įmonės papildomai išskyrė didėjančias pardavimo pajamas.

Apžvalgą parengė Lietuvos banko Ekonomikos departamento Finansinio stabilumo skyrius. Už apžvalgos parengimą atsakingi asmenys:

Mindaugas Leika
El. paštas mleika@lb.lt
Tel. (8 5) 268 0101

Simonas Krėpšta
El. paštas skrepsta@lb.lt
Tel. (8 5) 268 0101

Virgilijus Rutkauskas
El. paštas vrutkauskas@lb.lt
Tel. (8 5) 268 0101